

Mimořádné cvičení na den 31.11. 2007

Pokuste se stručně popsat změny v humánní sféře za posledních 17 let ve světě a v ČR.

Můžete využít i NS USA a učebnic humánní

Vezměte si jednotlivé obory SE geografie.

Na základě zjištěných faktů se snažte posoudit, zda jsou tyto změny akceptovány výukou zeměpisu či nikoliv.

Tato zjištění rozebereme příští týden v didaktice.

Cvičení:

Cvičení č. 1

Zjistěte obsah a zaměření socioekonomické geografie v ČR a v zahraničí.

Cvičení č.2

Porovnejte očekávané výstupy a učivo SEG v RVP s příslušnými NGS USA – viz příložené tabulky.

Socioekonomická geografie se na základní škole probírá v 6. ročníku jako tematický celek *obecná socioekonomická geografie*. Předchází výuce regionální geografie, která je zařazena do 7. ročníku, protože je syntézou těchto zmíněných oborů. V RVP se socioekonomická geografie probírá v tematickém celku SPOLEČENSKÉ A HOSPODÁŘSKÉ PROSTŘEDÍ

Tab.č. 1: Rámcová struktura učiva zeměpisu pro 2. stupeň ZŠ

6. ročník	1. Úvod do studia zeměpisu – planetární geografie (Přírodní obraz země I) 2. Glóbus a mapa – kartografie (Geografické informace, zdroje dat, kartografie a topografie) 3. Obecná fyzická geografie (Přírodní obraz země II) 4. Obecná socioekonomická geografie (Společenské a hospodářské prostředí)
7. ročník	5. Regionální geografie světa (Regiony světa)
8. ročník	6. Regionální geografie ČR (Česká republika)
9. ročník	7. Politická geografie (Společenské a hospodářské prostředí) 8. Krajina a životní prostředí (Životní prostředí)
Průběžně	9. Místní krajina (průřez. téma)
Průběžně	10. Terénní výuka (Terénní geografická výuka a praxe)

Tabulka č.2: zde jsou rozepsány očekávané výstupy a učivo

SPOLEČENSKÉ A HOSPODÁŘSKÉ PROSTŘEDÍ

Očekávané výstupy

žák

- *posoudí prostorovou organizaci světové populace, její rozložení, strukturu, růst, pohyby a dynamiku růstu a pohybů, zhodnotí mozaiku multikulturního světa*
- *posoudí, jak přírodní podmínky souvisí s funkcí lidského sídla, pojmenuje obecné základní geografické znaky sídel*
- *zhodnotí přiměřeně strukturu, složky a funkce světového hospodářství, lokalizuje na mapách hlavní světové surovinové a energetické zdroje*
- *srovnává předpoklady a hlavní faktory pro územní rozmístění hospodářských aktivit*
- *srovnává státy světa a zájmové integrace států světa na základě podobných a odlišných znaků*
- *lokalizuje na mapách jednotlivých světadílů hlavní aktuální geopolitické změny a politické zájmy v konkrétních světových regionech*

Učivo

- **obyvatelstvo světa** - rozmístění podle ras, národů, jazykových skupin a náboženství
- **globalizační společenské, politické a hospodářské procesy** - aktuální společenské, sídelní, politické a hospodářské poměry současného světa, sídelní systémy, urbanizace, suburbanizace
- **světové hospodářství** - sektorová a odvětvová struktura, územní dělba práce, ukazatelé hospodářského rozvoje a životní úroveň
- **státy světa, politická, bezpečnostní a hospodářská seskupení států** - srovnávací kritéria, geopolitické procesy, hlavní světová konfliktní ohniska

Popis NGS USA je zaměřen na obecnou problematiku toho, čemu se konkrétní standard věnuje a na vybrané příklady toho, co by měli žáci po výuce umět.

Každý standard pro daný stupeň vzdělávání se skládá ze dvou částí:

- a) co bude žák či student po ukončení daného stupně znát
- b) co bude na tomto základě schopen udělat

Žáci a studenti získávají znalosti, které pak transformují v dovednosti, je proto důležité rozlišovat mezi „znát“ a „umět“.

Standard č.	GEOGRAFICKY VZDĚLANÝ ČLOVĚK SI OSVOJÍ :
	Socioekonomické systémy
9	Charakteristiky, rozmístění a migrace obyvatelstva.
10	Charakteristiky, rozmístění a pestrost (komplexnost) světové kulturní mozaiky.
11	Struktury a sítě ekonomických vazeb.
12	Procesy, struktury a funkce lidských sídel.
13	Jak kooperace a konflikty mezi lidmi ovlivňují dělení zemského povrchu a kontrolu nad ním.

Standard 9: Systémy v lidské společnosti - charakteristiky, rozdělení a stěhování lidských populací na zemském povrchu

Pochopení toho, že růst, rozmístění a pohyby lidí na Zemi jsou určující síly nejen v pozadí lidské společnosti – sociální, kulturní, politické a ekonomické oblasti – ale určitě i v pozadí přírodních procesů – rozsáhlé povodně, vyčerpávání zdrojů a ekologické havárie.

Příklady toho, co se žáci v jednotlivých stupních naučí:

- *popsat struktury různých populací pomocí hlavních pojmů užívaných v demografii, na příkladu toho, že je schopen:*
- *popsat rozdíly v míře populačního růstu v rozvojových a rozvinutých zemích za použití pojmů jako přirozený přírůstek, hrubá míra porodnosti, hrubá míra úmrtnosti a kojenecká úmrtnost*
- *používat věkové pyramidy k popisování struktury obyvatel v různých zemích (např. „mladá“ populace v Keni či v Mexiku, „starší“ populace v Německu a Švédsku)*
analyzovat populační charakteristiky a vysvětlovat tak demografické chování obyvatel, na příkladu toho, že je schopen:

- *používat statistická data* k tomu, aby vytvořil mapy/kartogramy různých zemí či regionů a naznačil důvody demografických charakteristik, které jsou z mapy patrné (např. hustota zalidnění na Madagaskaru, přírůstek obyvatel v Jižní Africe).
- *vysvětlit migrační proudy* v průběhu času, na příkladu toho, že je schopen:
- *najít příčiny a následky migračních proudů* (např. pohyb Mongolů přes Asii do Evropy ve 13. století, přesun čínských dělníků na západ Severní Ameriky ve druhé polovině 19. století)
- *používat mapy a obrázky* z různých období k tomu, aby ilustroval změny způsobené migrací (např. Nové Dillí před a po rozdělení Indického subkontinentu ve 40. letech 20. století a masivní přesun hinduistů a muslimů; Boston před a po mohutném přílivu imigrantů z Irska v polovině 19. století)
- vysvětlit, jak *pohyb lidí může změnit charakter místa* (např. vliv usazení Indů v Jižní Africe, usazení Alžířanů ve Francii, usídlení Vietnamců ve Spojených státech)

Standard 10: Charakteristika, rozložení a složitost kultur na Zemi

- vysvětlí důvody přítomnosti různých etnických skupin v různých zemích
- najde důkazy o existenci odlišných kultur ve svém okolí (příjmení, restaurace)
- krajinné rysy a kulturní aspekty Chinatowns v západním světě
- jak vypadají evropské enklávy v Číně
- jak ovlivnili italští, irští...migranti USA
- příklady asimilace v posledních 4 stoletích
- vytvoř mapy šíření jazyků v minulých stoletích

Standard 11: Celosvětová ekonomická provázanost

V současnosti existuje celosvětový ekonomický, dopravní a komunikační systém. O těchto systémech, jejich základních lokalizačních faktorech (včetně jejich proměny v čase) by měli žáci získat základní informace i v rámci hodin zeměpisu. Důležité pro žáky je pak pochopit fungování rozdílných ekonomických aktivit v jednotlivých oblastech, jejich vývojové trendy a hlavně vzájemnou závislost a provázanost vytvářející celosvětovou síť nejen ekonomických, ale i sociálních vztahů pomocí systému příčina - následek.

Příklady toho, co se žáci v jednotlivých stupních naučí:

- *Definování a zmapování 3 primárních a 3 sekundárních ekonomických aktivit* (v celosvětovém měřítku) a terciéru, spolu s vysvětlením jeho současné zásadní role
- *Dovoz a vývoz zboží* (pohyb určitého produktu, se kterými zeměmi obchodují USA a proč, čím je světový obchod narušován)
- *Analýza prostorového rozložení ekonomických aktivit* (lokalizace ve vlastním regionu a její důsledky, důsledky úbytku malých obchodů, ekonomické a sociální dopady přemístění výroby)
- *Příčiny vzniku světového obchodu* (komparativní výhody jednotlivých zemí, světový pohyb zboží, důvody a důsledky exportu surovin, na kterém se zakládají ekonomiky některých zemí)
- *Historické a současné obchodní sítě* (obchod do trojúhelníku, imperialismus, migrace pracovníků)
- *Lokalizace USA průmyslu* (historický vývoj a setrvačnost hlavního průmyslového pásu, hlavní lokalizační faktory a jejich proměna)

- Vývoj systémů dopravy a komunikace a jejich vliv na vývoj ekonomických aktivit (srovnání minulosti a současnosti, kvality, efektivity a rychlosti, vliv inovací)

Standard 12: Procesy, uspořádání a funkce lidského osídlení

Na začátku standardu je uvedeno to, co by americký učitel měl své žáky, respektive studenty, naučit a co by měli znát, aby dokázali samostatně pracovat a uvažovat na základě podkladů o genezi, funkcích a morfologii lidských sídel. V této části jsou uváděny záležitosti týkající se sídel, které se mění velikostí, stavbou, umístěním, zařízením a funkcí. Lidská sídla jsou též typické svými ekonomickými aktivitami, dopravními systémy, komunikačními médii, politickými administrativními systémy, kulturou a zábavou. Studenti amerických škol by měli rozumět osidlovacím procesům, funkcím a modelům osídlení po celé Zemi a měli by hlavně pochopit, že Země je jako domov lidí. Veškeré typy osídlení se liší region od regionu, sídlo od sídla. Studenti by se též měli snažit pochopit prostorové vztahy mezi sídly různých velikostí: prostorovost, uspořádání, funkční rozdíly, ekonomické zvláštnosti a čím jsou tyto prostorové vztahy utvářeny. V tomto „úvodu“ je vysvětlen i vznik megalopolí ve světě, jejich lokace a také soustředění obyvatel do měst oproti venkovu. Studenti by měli též pochopit, že města nejsou na celém světě stejná. Zcela výrazně se totiž od sebe liší města severoamerická s jihoamerickými, případně s asijskými a africkými. Popsány jsou zde též rozdíly mezi umístěním obyvatelstva podle majetku na jednotlivých kontinentech. Vedle pochopení toho, proč se Země stala domovem lidí, by studenti měli též získat pracovní znalosti o takových tématech jako příroda a funkce měst, procesy, které vedou ve městech k růstu nebo úpadku a vztahy měst ke svým okolním oblastem a zázemím, struktury využití země, hustota zalidnění, typy bydlení, etnicita, socioekonomický status a věkové rozložení v urbanizovaných oblastech. Studenti by též měli pochopit struktury změn, růstu a úpadku v urbanizovaných oblastech, proces suburbanizace a jak se nové typy městských uzlů rozvíjejí.

Příklady toho, co se žáci v jednotlivých stupních naučí:

- *Sepsat, vymezit a zmapovat hlavní typy zemědělských sídel, hlavní typy urbanizovaných sídel (přístavní města, vládní města, plánovaná města). Učitel ve třídě vytvoří i plánovací týmy, které vytvoří model svého města.*
- *Popsat druhy sídel, které existovaly na jistém místě před vznikem nynějšího sídla (např. odpočívadla na cestách lovců a sběračů, vesnice, izolované farmy). Vysvětluje geografické důvody pro minulou lokaci prvních světových měst a proč se lidé rozhodli odejít z venkova do měst (potřeba tržišť, náboženské potřeby, vojenská ochrana).*
- *Vysvětlit spojitosti mezi průmyslovým rozvojem a venkovsko-městskou migrací, dále popisuje kulturní aktivity a důvody přitažlivosti městských center pro ekonomickou atraktivitu (obchodní příležitosti, přístup k informacím atd.).*
- *Student by měl být schopen s použitím koncentrického zónového modelu města vysvětlit projevy sousedství města v modelu (nejvyšší hodnoty v centru a od něj pokles hustoty zalidnění). S použitím sektorového modelu města vysvětlit blízkost města vzhledem k okolním oblastem (výrobní oblasti, profesní a finanční služby v sektoru). Student popisuje i vlivy různých dopravních systémů na prostorovém uspořádání obchodu, průmyslu rezidencí ve městě.*

NGS USA je zaměřen více na praktickou stránku věci. Žáci jsou vedeni k vlastní samostatné práci. Vytvářejí různé mapy, grafy, plány a z nich pak mohou obecně vyvodit závěry na konkrétní záležitosti. Standardy USA jsou více rozpracovány, učitel má více možností z čeho vybírat a co by bylo pro dané žáky vhodné probrat .

Cvičení č. 3

Na základě předchozích cvičení zařaďte učivo SEG do vzdělávacího programu včetně mezipředmětových vazeb + využití místní krajiny.

Cvičení č.4

Zpracujte zadané téma z didaktiky a zadanou konkrétní přípravu na hodinu.

Cvičení č. 5

Zaznamenejte internetové adresy týkající se SEG a napište jejich stručnou anotaci.

Okruhy ke zkoušce z didaktiky geografie:

1. PROČ UČIT DIDAKTIKU GEOGRAFIE, PROČ UČIT ZEMĚPIS?

Zeměpis ve vzdělávacím systému českých zemí.
Didaktika geografie ve vzdělávání učitelů v českých zemích.
Didaktika geografie - vědní disciplína.
Didaktika geografie ve vybraných zemích světa.
Vztah didaktiky geografie k oborovým didaktikám ostatních předmětů.
Vymezení pojmu – definice didaktiky zeměpisu.
Vztah didaktiky geografie k hraničním vědám.
Geografie a didaktika geografie.
Má didaktika zeměpisu (geografie) význam pro dílčí geografické disciplíny?
Pedagogický výzkum v didaktice geografie.
Pedagogický výzkum v praxi.
Příklady využití pedagogického výzkumu v didaktice zeměpisu (geografie) a ve školní praxi.

2. ZEMĚPISNÉ VZDĚLÁVÁNÍ ČI VZDĚLÁVÁNÍ ZEMĚPISEM?

Zeměpisné (geografické) myšlení.
Důvody pro zařazení zeměpisu do národního kurikula.
Geografie – královna nejen přírodních věd aneb učít zeměpis vyžaduje odvahu učitele.
Cíle výuky zeměpisu (geografie) v kontextu.
Vzdělávací význam geografie deklarovaný Mezinárodní chartou geografického vzdělávání.
Zeměpis a vzdělávání pro budoucnost.
Vzdělávání pro udržitelný rozvoj.
Vzdělávání pro technologický svět.
Duchovní, morální, sociální a kulturní dimenze výuky geografie.
Národní program rozvoje vzdělávání.
Priority pro „kritickou školskou geografii“.

3. STRUKTURA ZEMĚPISNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ - KURIKULA

Dvouúrovňový model kurikula v ČR- rámcové a školní vzdělávací programy.
Rámcový vzdělávací program a zeměpisné kurikulum.
Předpoklady pro tvorbu zeměpisného kurikula v ČR.
Zeměpisné (geografické) standardy.

Zásady pro tvorbu zeměpisného kurikula ve Školním vzdělávacím programu.

RVP ZV- zeměpisné kurikulum na 1. stupni ZŠ.

RVP ZV – zeměpisné kurikulum na 2. stupni ZŠ.

Standardizované testy.

Průřezová témata a výuka zeměpisu (geografie) –envi, multikult. výchova.

Mezipředmětové vazby a integrovaná výuka.

4. ROZVÍJENÍ A VYUŽÍVÁNÍ RŮZNÝCH ZDROJŮ PRO VÝUKU ZEMĚPISU

Vyhledávání a příprava pramenů.

Používání učebnic v zeměpise.

Teorie konceptuální změny a učebnice.

Jaké výzkumy učebnic potřebujeme?

Používání map a atlasů – specifikum výuky zeměpisu.

Náčrty ve výuce zeměpisu.

Práce s internetem.

GIS a výuka zeměpisu.

Využití novin a časopisů.

Diagramy.

Umění jako tvůrčí prameny pro zeměpis

Používání modelů

5. ŽÁK A UČENÍ V GEOGRAFII

Odlišné cesty žákova učení.

Samostatné učení (individuální cesta).

Intelektuální rozvoj napříč geografii.

Územní (prostorové) poznání obrazu světa.

Jazyk, gramotnost učení v geografii.

6. HODNOCENÍ ŽÁKOVA UČENÍ A JEHO KVALITA

Zkoušení a perspektiva.

Stanovení matice: proč, co a pro koho?

Slovní hodnocení (úroveň, popis)

Učení vycházející z výzkumu.

7. METODY VYUČOVÁNÍ ZEMĚPISU

Přehled a klasifikace vyučovacích metod v zeměpise.

Motivace vyučování zeměpisu

Pozorování ve výuce zeměpisu

Pokusy při výuce zeměpisu

Problémové vyučování zeměpisu

Programové vyučování zeměpisu

Hry ve výuce zeměpisu

Zeměpisné soutěže

8. ORGANIZAČNÍ FORMY VÝUKY ZEMĚPISU

Projektová výuka v zeměpise

Skupinová výuka v zeměpise

Terénní výuka – specifikum výuky zeměpisu

9. OD ZEMĚPISNÉHO KURIKULA K VYUČOVACÍ HODINĚ (VÁVRA)

Plánování výuky – klíčová kompetence učitele.

Smysl plánování.

Plán hodiny.

Postupné a kontinuální plánování.

Diferencované plánování.

Plánování terénní výuky.

Učební plán a zeměpis (učební osnovy a zeměpis)

10. UČITEL A ODBORNÝ RŮST

Učitel a vyučování.

Než se stanu učitelem.

Jakým učitelem geografie bych chtěl být?

Sebereflexe (reflexe na praxi).

Reflexe na hodnocení.

Vytváření profesionálního stavu.

Způsobilost k učení.